

Reis door Israel en Jordanie van 28 april tot 8 mei 2008

Willemijn Scheele

Eindelijk is het zover, we zijn in Israel, het land waar de Heer zich vaste voet koos (Okke Jager). Al jaren wilde ik een reis naar Israel maken, maar het kwam er niet van. Als ik het zou doen, wilde ik een reis met een predikant die ik kende en die met de bijbel in de hand de reizigers begeleidde. Toen Piet mij attendeerde op de aankondiging van de reis met ds. Willem Smouter, heb ik op onmiddellijke inschrijving aangedrongen en ik ben niet teleurgesteld!

We beginnen de reis in Jeruzalem, waarvan in Psalm 122 staat:

*“verheugd ben ik, nu onze voeten staan
binnen je poorten, Jeruzalem”*

*“...dat vrede heerst binnen je muren
en rust in je vesting”*

Rijdend door Jeruzalem valt meteen op dat veel huizen tegen hellingen zijn gebouwd en boven op elkaar lijken te staan. Het is een fascinerend gezicht voor een Nederlander. Er lopen wat horizontale paden door, maar er zijn ook veel stegen die uit trappen bestaan.

Het zou leuk zijn door die buurten te zwerven, maar daar kan geen sprake van zijn. We gaan naar de oude stad waar de tempel was. We laten de klagmuur rechts liggen en lopen door de omstreden tunnel in de westelijke muur van de tempel. We zien enorme stenen, waarmee de muur is opgebouwd en verbazen ons dat deze in oude tijden gehanteerd konden worden. We komen langs een vroegere waterput en stappen na een

tijdje weer naar buiten. We brengen een kort bezoek aan het Davidson centrum, waar onder andere een model van de tempel staat.

De Via Dolorosa is gemarkeerd door een kerk en momenten die in de bijbel voorkomen. Op een gevel zie ik de naam van Simon van Syrene staan, die het kruis van Christus overnam. Het is één van de “staties” die voor katholieken bekend zijn, maar die ik niet op zou kunnen noemen. Later, op de berg van de verheerlijking, krijg ik de kans om van alle staties een foto te maken. Verder is de via Dolorosa een nauwe straat met winkeltjes. Gelukkig is het niet al te druk terwijl wij er zijn. Soms kun je hier over de hoofden lopen, maar wij hebben gelukkig alle ruimte om rond te kijken. Alhoewel praktisch alle plaatsen die we bezoeken verondersteld de juiste te zijn, is het toch bijzonder hier te lopen. In Jezus’ tijd zal het er toch niet zo dramatisch anders uit hebben gezien. We lopen verder door de “souk” naar de Joodse wijk.

In de Joodse wijk zagen we een brede muur die te voorschijn kwam toen men een parkeergarage wilde aanleggen. Deze muur wordt in Nehemia 6 en 13 genoemd:

“Sanballat, Tobia, de Arabier Gesem en alle anderen die ons vijandig gezind waren, hoorden dat ik de muur had opgebouwd en dat er geen gaten meer inzaten.....”

“Waarom overnacht u bij de muur? Als u dat nog eens doet zal ik u inrekenen.”

Het ging hier om kooplieden die de Sabbath ontheiligden.

In Zacharia 8 : 4 en 5 wordt gesproken hoe de toekomst zal zijn:

“Dit zegt de Heer van de hemelse machten: Opnieuw zullen er op de pleinen van Jeruzalem oude mensen zitten, steunend op hun stok vanwege hun hoge leeftijd, en de straten zullen krioelen van de spelende kinderen.”

In het archeologisch park, waar bijzondere ontdekkingen worden gedaan uit de tweede tempelperiode, komen we bij de zuidelijke muur van de tempelberg. Hier liggen de oorspronkelijke treden die naar de tempelberg leiden. Je wordt er stil van als je bedenkt dat de Here Jezus hier werkelijk heeft gelopen. En niet zomaar gelopen, er is hier veel gebeurd. We lezen hier psalm 46, waarin het onder andere over een rivier gaat:

*Een rivier, wijd vertakt, verblijdt de stad van God,
de heilige woning van de Allerhoogste.*

Nu heeft Jeruzalem, pijnlijk genoeg, geen rivier. Maar in Ezechiël 47 : 1 – 12 wordt gesproken over een ondoorwaadbare rivier die vanaf de tempelberg stroomt naar de Dode Zee. De Dode Zee zal zoet worden en vol met vissen zijn. Bomen zullen aan de oevers groeien. Tot zolang werden er tijdens het Loofhuttenfeest kruiken met water over de trap uitgestort als symbool. Bij gelegenheid van een Loofhuttenfeest sprak Jezus de woorden van Johannes 7 : 38:

“Rivieren van levend water zullen stromen uit het hart van wie in mij gelooft”

Hiermee doelde hij op de Geest die zij, die in hem geloofden zouden ontvangen.

In Jeruzalem ligt een prachtige tuin met bloeiende struiken en bomen. In die tuin is een graf uit de muur gehouwen. De tuin kán de hof van Jozef van Arimatea geweest zijn. Het graf kán het graf van de Here Jezus zijn geweest. In elk geval krijg je een goede indruk hoe het ongeveer was. Het is daar wel erg druk, toch vinden we, na om de beurt even in de grafkelder geweest te zijn, een rustig plekje om samen wat liederen te zingen.

In de David stad blijkt dat we niet in de watertunnels kunnen lopen. Jammer, ze waren heel belangrijk. Koning David heeft Jeruzalem op de Jebusieten veroverd door de watergangen af te sluiten (2 Samuel 5 : 8), terwijl de Jebusieten dachten dat de lammen

en de blinden David konden verjagen. We dalen af naar het badwater Siloam, wat noodzakelijkerwijs op een laag punt moet liggen. Het is bijzonder voor mij Siloam te zien, ik heb vroeger ruim een jaar in het Siloam Hospitaal, in Vendaland, Zuid-Afrika gewerkt. Piet trouwens nog veel langer dan ik.

De volgende dag gaan we naar Yad Vashem, de herdenkingsplaats voor de 6 miljoen Joden die het slachtoffer werden van de Nazi's. Het gebouw is bijzonder. Zelf vind ik het niet zo in het landschap passen, maar de hele Holocaust is ook niet erg passend, dus dat klopt wel. Binnen is de hele geschiedenis van de Holocaust beschreven en in beeld gebracht. Jacob Nef leidt ons rond. Al gauw merk ik dat mij, als vooroorlogs mens, al erg veel bekend is. Ik heb toen gekeken en geluisterd naar de video's die overal aanstonden en waarop mensen hun persoonlijke geschiedenis vertellen. Die zijn opgenomen voordat de generatie die de Holocaust heeft meegemaakt, uitgestorven raakt. Boeiend en schokkend.

Schokkend is ook te horen dat er anderhalf miljoen kinderen zijn vermoord. Ik heb de vreselijke verhalen gehoord, maar het getal verbijstert me. Buiten het gebouw, speciaal voor de kinderen, is hun voortijdige dood verbeeld door afgebroken betonpalen en door ijzeren pinnen die uit rotsen steken. Zo onmogelijk als het is dat er ijzeren pinnen uit rotsen groeien, zo onmogelijk is deze grootschalige kindermoord. Toch is het gebeurd. Binnen zijn ter herdenking een aantal kaarsen ontstoken die vele, vele malen worden weerkaatst door een ingenieus spiegelsysteem. Je staat als het ware in een bol van lichtjes. Gelukkig is het donker binnen, zodat niemand mijn tranen ziet.

“.....onze botten zijn verdord, onze hoop is vervlogen, onze levensdraad is afgesneden”. (Ezechiël 11b)

“Ik zal jullie mijn adem geven, zodat jullie weer tot leven komen, Ik zal jullie terugbrengen naar je land, en jullie zullen beseffen dat Ik de HEER ben”. (Ezechiël 14)

We gaan naar Mount Herzl, waar vele oorlogsgraven zijn en waar ook alle presidenten van Israël begraven liggen. Weer valt op hoeveel graven er zijn. Zoveel, meest jonge, mensen, gevallen in de strijd voor de staat Israël.

Na een lunchbroodje in een rozenpark vertrekken we naar het Hooggerechtshof van Israël. Het is een prachtig nieuw gebouw, geschonken door de Rotschild Foundation. Er is veel natuurlijk licht. Er zijn verbindingen met de buitenwereld door een panoramaraam en een overdekte gang naar het gebouw van de Knesset. Er zijn rechte en gebogen lijnen en veel symboliek. Door negen stenen uit verschillende regio's in een wand wordt verbeeld dat de Israelische rechtspraak niet alleen op de Talmud berust, maar op meerdere tradities. Het is dan ook zo moeilijk om een grondwet samen te stellen, dat dit in de 60 jaar dat de staat Israël bestaat, nog niet is gelukt. In Nederland stelt het Hooggerechtshof alleen vast of een rechtszaak volgens de regels is verlopen, in Israël gaat dit anders. We wonen een minuut of tien een rechtszaak bij. Er is een advocate aan het woord en er is publiek. In de beschrijving van het gebouw worden Psalm 119 : 37 en Psalm 23 : 3 genoemd:

“U bent rechtvaardig, HEER, elk van Uw voorschriften is juist”.

“Hij geeft mij nieuwe kracht en leidt mij langs veilige paden tot eer van Zijn Naam”.

In Psalm 85 staan prachtige dingen over schuld en zonde, genade en recht, trouw en waarheid die uit de aarde opbloeit en het recht dat uit de hemel toeziet.

In Leviticus 19 : 36 staat het volgende:

“Gebruik een zuivere weegschaal met zuivere gewichten, een zuivere efa en een zuivere hin”.

Deze foto is vanuit de grote hal voor de eigenlijke gerechtszalen genomen. De toegang tot de vier rechtszalen worden gevormd door poorten.

We stappen weer met z'n veertigen in de bus, wat we nog ontelbare keren zullen doen, en rijden naar de Menorah. Deze zevenarmige bronzen kandelaar is het symbool van de staat Israel. Er zijn 29 scènes uit de geschiedenis van Israel in reliëf op uitgebeeld. De Menorah is het symbool van het licht van het geloof en van de hoop die het Joodse volk 4000 jaar lang hebben begeleid. In Deuteronomium en Micha wordt de kandelaar genoemd. Bij het feest van de inwijding van de tempel is een 9-armige kandelaar gebruikt.

In het museum van Israel bezoeken we de enorme maquette van het oude Jeruzalem zoals het er in de tijd van Jezus moet hebben uitgezien. We zien hier onder andere de weg van badwater Siloam naar de trappen van de tempel, de tombe van koning David, de tempel, de verschillende wijken en nog veel meer details. Je ziet ook dat Jeruzalem is gegroeid, er is een eerste, een tweede en een derde muur. Het is fascinerend. Als we later weer richting uitgang gaan, loop ik hard vooruit om in het onvermijdelijke winkeltje een boekje te zoeken om alles later nog eens uitvoeriger te bekijken. Je moet erg vlug zijn met zoiets, want als je de bus mist, moet je maar zien hoe je per taxi naar het hotel komt en mis je de rest van de excursies. Het is inderdaag gelukt een boekje te kopen, maar eerst gaan we nog naar het Sanctuarium van het Boek, een rond, koepelachtig gebouw, waar de rollen van Qoemran, de Dode Zee rollen zijn opgeslagen.

We rijden door de Joodse wijk, waar de orthodoxe Joden van verschillende richtingen, herkenbaar zijn aan hun kleding. Zwarte hoeden en keppeltjes voor mannen en jongens. Vrouwen in zwarte kleding of soms ook wit, met of zonder hoofddoek. Door alles heen ook westers geklede mensen. Alles lekker rommelig en oosters. Nadat een aantal van ons bij een bank hun portemonnaie hebben gevuld, rijden we door naar een prachtig uitzichtspunt over Jeruzalem, waarna we weer richting hotel vertrekken.

Op Hemelsvaartdag houden we een dienst in de open lucht. Eerst zouden we het in een kerk doen, maar daar was het te druk. Nu zaten we op een prachtige plek met uitzicht op de Olijfberg en het oude Jeruzalem. De Here Jezus en zijn discipelen hadden in Jeruzalem geen slaapplek. Zij liepen dan via de gouden poort in de muur van de tempel, die tevens stadsmuur was, naar de Olijfberg om daar onder de bomen te slapen. We konden van onze plek, behalve dus de Olijfberg, ook de poort goed zien. In gedachten konden we ze zien lopen! De poort is door de moslims dichtgemetseld. Ze willen niet dat bij de wederkomst Jezus door de poort naar binnen kan gaan. Het bijzondere is dat ze door het dichtmetselen een profetie uit Ezechiël 44 : 1 en 2 hebben vervuld:

“Toen bracht de man me naar de oostelijke buitenpoort van het heiligdom; die was gesloten. En de HEER zei tegen mij: “Deze poort moet gesloten blijven. Hij mag niet geopend worden en niemand mag er door naar binnen, want de HEER, de God van Israel, is erdoor naar binnen gegaan.””

De dienst begint met het zingen van psalm 65 : 1 – 3, waar Sion in wordt genoemd, Gods hof en het vertrouwen van alle landen in God. Het spreekt aan op deze plaats. We lezen Handelingen 1 : 1 – 14, over de hemelvaart, de aankondiging van de komst van de Heilige Geest en dat Jezus 40 dagen, nadat zijn opdracht was volbracht, nog op aarde is

gebleven. Dat moet wel moeilijk zijn geweest. Gememoreerd wordt dat Jezus ook 40 dagen in de woestijn is geweest met Satan.

We vertrekken naar de Klaagmuur, waar een Bar Mitzvah aan de gang is. Het is een enorme drukte. We worden gesplitst in mannen en vrouwen, vrouwen hebben hun eigen plek bij de muur en op het plein. Wij vrouwen kunnen op stoelen klimmen en over de afscheiding heen foto's maken. Ook op de vrouwenafdeling heb ik veel plaatjes geschoten. De Klaagmuur is een deel van de westelijke stutmuur van het tempelterras. Hij werd zo genoemd omdat de Joden hier tijdens hun ballingschap eenmaal per jaar de verwoesting van de tempel mochten komen betreuren. Sinds de eerste Israelische soldaten in 1967 de muur bereikten, is de muur een pelgrimsoord geworden voor Joden van de hele wereld en is de naam Klaagmuur eigenlijk niet meer juist. Bar Mitzvah betekent letterlijk "zoon van de opdracht". De Joodse jongen is dan meerderjarig wat betreft de Joodse gemeenschap, het gaat in op de dertiende verjaardag. Bij meisjes treedt dit in op hun twaalfde verjaardag en dat noem je Bat Mitzvah, dochter van de opdracht.

Vanmorgen hebben we onze koffers al in de bus zien laden en we vertrekken nu noordwaarts, richting meer van Galilea. We komen langs de "gloednieuwe" stad Maccabim, waar de architecten zich uit hebben kunnen leven. Verder langs de moerassen van de rivier de Yarkon, de tweede belangrijke rivier na de Jordaan. Verwezen wordt naar 1 Samuel 4, maar daar staat wel dat er een strijd was tussen de Hebreëen en de Filistijnen, maar ik vind geen woord over een moeras.

Megiddo ligt in een vruchtbare streek en op een knooppunt van wegen. De naam Harmagedon is er van afgeleid. Er is hier altijd veel strijd gevoerd en in Openbaringen 16 wordt Harmagedon ook genoemd als plek waar alle koningen der aarde, gedreven door demonische geesten, bijeenkomen voor de strijd op de grote dag van de almachtige God. We bezoeken de tell Megiddo, een heuvel die ontstaan is door stad op stad te bouwen. Sommigen zeggen in 22 lagen, anderen in 27. Van 1921 – 1939 zijn er opgravingen gedaan. Het is wonderlijk hoe men zo veel te weten kan komen van de geschiedenis door zo'n betrekkelijk saaie, kleurloze heuvel te onderzoeken. Het boek De Bron van James A Michener is in dit verband prachtig om te lezen. Hij combineert de feiten van de officiële geschiedschrijving met een vrije interpretatie daarvan. We dalen diep af in de tell.

We gaan op weg naar de berg Tabor, de veronderstelde berg van de verheerlijking. In de verte zien we Nazareth en dat blijft jammer genoeg links liggen. We kunnen niet alles, het programma is al vol genoeg. De bus gaat een klein stuk de berg Tabor op, waarna we overstappen in gammele en nog gammeler taxi's die ons met een enorme vaart over haarspeldbochten naar de top brengen. Zoals op alle heilige plaatsen is ook hier een kerk gebouwd. We horen dat het niet toevallig is dat juist Mozes en Elia op de berg verschenen. Mozes staat voor de wet en Elia voor de profeten. Mozes staat op een afbeelding met de tafels in de hand en op de achtergrond stroomt water uit een rots. Elia staat afgebeeld met vuur en een altaar. Elia ging toen hij op aarde leefde naar de berg Horeb, waar Mozes de wet ontving. Elia ging ook naar de plek waar Mozes het Heilige Land heeft gezien, wat ook weer de plek is waar Jezus werd gedoopt. Het is alles betekenisvol, het gaat meer voor je leven als je al die symbolen en de verbanden ziet. We genieten nog een poosje van het prachtige uitzicht en dalen dan weer op dezelfde manier af.

We komen vanaf een hoogte naar het meer van Galilea. Het is prachtig helder weer en we kunnen ver over het water kijken. Dat is dan meteen ook voor het laatst, want de volgende dagen is het wazig en kan ik geen foto meer maken die ik bij aankomst in gedachten had. Zoiets is me al eens meer overkomen, ik leer het nooit. We gaan naar de plek waar de Jordaan het meer verlaat. Deze plek wordt aangegeven als de plek waar Johannes doopte en waar Jezus dus ook is gedoopt. Dat valt volgens mij niet te rijmen met de plek waar Mozes het Heilige Land zag, maar wel met Marcus 1 : 9:

“In die tijd kwam Jezus vanuit Nazaret, dat in Galilea ligt, naar de Jordaan om zich door Johannes te laten dopen”.

Het meer van Galilea, ook wel meer van Tiberias of meer van Genesareth genoemd, is 22 kilometer lang, 3 ½ kilometer breed en normaal 50 meter diep. Het meer voorziet in de waterbehoefte van heel Israel. De Jordaan is daardoor een smallere rivier dan vroeger. Als het te weinig geregend heeft, staat het water lager in het meer. Op een keer stond het water zo laag dat er een boot is gevonden uit de tijd van de Here Jezus. Deze boot is precies, maar een stuk groter, nagemaakt. Er ontstond een hele vloot van. De eerste boot werd Jezusboot genoemd, toen volgden boten met de namen van de discipelen die vissers waren. Ook die waren er niet genoeg en toen volgden de namen van de andere discipelen. Wij maakten een tocht met de boot Marcus van Tiberias naar Kapernaum. Het is bijzonder om mee te maken. Het uitzicht over het meer en de bergen kan niet erg veranderd zijn. We kijken naar hetzelfde als de Here Jezus die hier heel vaak in de buurt was. Ik hoopte nog op één van de onverwachte stormen op het meer, maar dat zat er niet in. Jacob vertelde dat Joden geen zeevarende lieden zijn en met een behoorlijke wind in hun kleine bootjes waren ze al gauw in paniek. 's Avonds toen we al in het hotel

aan de zuidelijke kant van het meer waren, waaide het wel flink, te laat, jammer.
Mattheus 8 : 23 – 25:

Hij stapte in de boot en zijn leerlingen volgden hem. Plotseling begon het meer enorm te kolken, zodat de boot bijna door de golven werd verzwolgen. Maar Jezus sliep.

In de stormen van het leven kun je ook wel eens het gevoel hebben dat Jezus slaapt. Toen de discipelen veilig aan wal waren, kwam de bezetene op hen af. Het leven zit vol gevaren. Als tegenwicht zingen we opwekkingslied: “Jezus leeft in eeuwigheid” en Anneke zingt nog psalm 122, “hoe sprong mijn hart hoog op in mij”

In het Korazim Nationaal Park, aan de noordelijke kant van het meer, is een oude stad opgegraven. Deze stad wordt genoemd, samen met Betsaida en Kapernaum in Mattheus 21 – 23:

Wee Chorazin, wee Betsaida, want als in Tyrus en Sidon de wonderen waren gebeurd..... En jij dan, Kapernaüm, je denkt toch niet dat je in de hemel zult worden verheven?

We zien een ruïne van een synagoge zoals hij er uitzag in Jezus tijd en zoals er tientallen zijn opgegraven. Er zijn de overblijfselen van een ritueel bad te zien en de plaats waar de wetrollen werden bewaard. In rollen kun je niet bladeren, dus wordt de Torah van achter naar voren gelezen en weet je vooraf wat er aan de beurt is. Het eerste gedeelte van Jesaja 61 wordt door de Joden niet gelezen. Het begint met:

De geest van God , de HEER, rust op mij, want de HEER heeft mij gezalfd”.

De Here Jezus heeft dit wel gelezen in de synagoge van Nazareth. Dat moet grote indruk hebben gemaakt en tegelijk woede hebben opgewekt.

We rijden naar de berg der zaligsprekingen, waar de Franciscanen een bekoepelde achthoekige kerk hebben gebouwd. Er is een prachtige tuin omheen met zo te zien eeuwenoude bomen. De kerk heeft acht gebrandschilderde ramen met de zaligsprekingen er op. Kort en krachtig staat daar hoe je het koninkrijk kunt beërven (Mattheus 5). Hier heb ik ook de veertien staties gefotografeerd. Thuis merkte ik dat er een Latijnse tekst onder staat. Dat moet ik later nog maar eens uitpuzzelen, want het verslag moet eerst af en ik kan er lang niet alles inschrijven, dan wordt het een boek! Na afloop drinken we aan een stalletje versgeperste sinaasappelsap en voort gaan we weer.

Ergens bezoeken we een kerk die, door Duitsers gefinancierd, is nagemaakt naar een kerk uit de 6^e of 7de eeuw. Daar zien we een mozaïek van de visjes en de broden. Het zal dus de veronderstelde plaats van de vermenigvuldiging van de visjes en de broden zijn. Het begon me die dag wel een beetje te duizelen. We aten daarna Petrusvis in een restaurant aan het meer. Erg lekker.

Dan volgen de ruïnes van Betsaida. In deze stad werden de discipelen Petrus en Andreas geroepen en werd een blinde man genezen (Marcus 9). De naam betekent “huis van de vissers” of “huis van de jagers”. We zien de ruïnes van het huis van een visserman, van een wijnboer en ook nog een aanduiding op een steen waar STREET op staat en een tekst uit Marcus 6 : 56:

Overall waar hij kwam, in dorpen, steden en gehuchten, legden ze de zieken op het plein. Ze smeekten hem of ze tenminste de zoom van zijn kled mochten aanraken. En iedereen die hem aanraakte werd gered en genas.

Dan nog een rij stenen met teksten, te veel om op te noemen. Een aantal christelijke universiteiten zijn bezig met deze opgravingen.

We rijden over de Golanhoogte en komen door de hoofdstad Qazrin. Vóór 1967 was hier niets, het is een compleet nieuwe stad. Ik denk bij mezelf, hoe kunnen ze ooit er over denken de Golanhoogte aan Syrië terug te geven? Wat moet er dan met zo'n stad gebeuren? Later thuis lees ik in de krant dat het inderdaad deel uit maakt van vredesonderhandelingen. Ik wens iedereen veel sterkte. Mij lijkt het een onmogelijke situatie. De Syriërs zouden dan weer het hele gebied rondom het meer van Galilea beheersen en het leven daar heel moeilijk maken. We stoppen nog even bij een uitkijkpunt over het zuidelijk deel van het meer, waarvandaan we ook de berg Tabor kunnen zien, maken een spectaculaire afdaling en komen weer in het hotel.

De volgende dag is het Sabbath en we vertrekken naar het Hasjemitische Koninkrijk Jordanië, waar de vrijdagse “zondag” net voorbij is. De grensformaliteiten zijn streng, maar binnen anderhalf uur kunnen we weer verder rijden. Jordanië is een land dat altijd bewoond is geweest en vele overheersingen heeft gekend, o.a. van de Grieken, de Romeinen, de Byzantijnen, de Mamelukken en de Turken. Van 1916 – 1946 viel Jordanië onder Groot-Syrië, waarvan het Syrische deel onder Frans- en het Jordaanse deel onder Engels mandaat viel. In 1946 werd het zelfstandig. De vorige koning Hoessein heeft veel voor het land betekend. Hij regeerde van 1953 – 1999 toen hij voortijdig stierf aan kanker. Hij wordt vorst van de vrede en bruggenbouwer genoemd. Hij zorgde voor veel universiteiten en zette Engels op alle schoolprogramma's. Zijn vierde vrouw Noor, opgegroeid in Amerika, had een Zweedse moeder en een vader van Syrische afkomst. Zij was voor Hoessein een venster naar het westen, waarmee hij goede connecties opbouwde. Koningin Noor heeft op veel gebieden veel voor het Jordaanse volk betekend, onder veel meer voor vrouwen en gehandicapten. De oudste zoon van Hoessein, Abdullah, is nu koning. Hij is praktischer dan zijn vader, er moet geleerd en gewerkt worden. De inkomsten van het land komen van de fosfaat die er gevonden wordt, het zout van de Dode Zee, de landbouw (er zijn 15.000.000 olijfbomen!) en het toerisme. In de dertiende eeuw voor Christus waren er drie koninkrijken in wat nu Jordanië is, Ammon in het noorden, Moab in het midden en Edom in het zuiden. Deze koninkrijken werden door koning David veroverd.

We rijden door de stad Erbit en het Gileadgebergte. Dit gebergte wordt in het O.T. genoemd in verband met Jephtha en Elia. Dan komen we bij de stad Jerash of Geresa, waar enorme opgravingen aan de gang zijn. Er is een grote stad geweest, waaraan eeuwen is gebouwd en waar veel beschavingen hun invloeden hebben gehad. We zien poorten, kerken, pleinen, theaters, straten met aan beide kanten pilaren, mozaiekvloeren en nog veel meer. We beleven prachtige momenten als we in het grote theater een groep doedelzakken spelend rond zien lopen. Anneke Hoekman zingt er het Wilhelmus en samen met ons Amazing Grace. De doedelzakspelers kennen echter de melodie daarvan en Anneke zingt het laatste nogmaals met begeleiding van de doedelzakken. Een cadeautje, zo iets. We gaan staan als het Jordaanse volkslied wordt gespeeld. In mijn aantekeningen staat dat dat “Morituri te salutant” heet, maar dat zal wel een vergissing zijn want het betekent “zij die gaan stervan groeten u”. Lijkt me vreemd voor een volkslied.

We stappen even uit bij de rivier de Jabok in Gilead, een historische plek. Hier worstelde Jacob met God en in deze streek is Jozef verkocht aan de Egyptenaren (Genesis 32 en 37). Het ligt in het grondgebied van de stam Gad (Jozua 13 : 24 – 28). Jair, die 22 jaar rechter over Israel was, kwam hier vandaan (Rechters 10 : 3 – 5) en de geschiedenis in Rechters 11 speelt ook in Gilead. Ook in 1 en 2 Samuel wordt deze streek genoemd. Ik had niet gedacht dat het overJordaanse zo bij Israel hoorde. Het doet me denken aan een verschil tussen Europa en Afrika. In Europa zijn rivieren vaak een natuurlijke grens tussen landen. In Afrika zie je overal dat een rivier het middelpunt is van een gebied en horen de bewoners van beide oevers tot één volk. Afrika is dan ook door het westen heel onnatuurlijk ingedeeld. Het is logisch dat de belangrijke rivier de Jordaan midden in een land ligt.

We rijden door naar Amman, de hoofdstad van Jordanie, een grote stad, 500 meter boven de zeespiegel, met 1,2 miljoen inwoners. Ook hier zijn veel huizen tegen hellingen gebouwd en lijken ze op elkaar te staan. Er zijn strenge voorschriften, huizen mogen maar 2, flats maar 4 en hotels maar 6 a 8 verdiepingen hebben. We zien echter dat er 2 bijzonder hoge woon? werk? torens in aanbouw zijn. Het lijkt niet erg mooi en passend. We arriveren bij ons hotel en sluiten de vijfde excursiedag af.

De volgende dag beginnen we met een bezoek aan Madaba, een overwegend christelijke stad. Het is zondag en we houden een dienst in een restaurant. We lezen Efeze 4 : 17 tot 5 : 1a, waarin het gaat over het afleggen van de oude mens en het aantrekken van de nieuwe mens in waarachtige rechtvaardigheid en heiligheid. In Leviticus 23 : 9 – 17 gaat het over offers die de Israëlieten moesten brengen, waarvan wij nu weten dat die offers wezen naar het offer van Christus. Johannes 14 : 15 – 20:

Als je mij liefhebt, houd je dan aan mijn geboden. Dan zal ik de Vader vragen jullie een andere pleitbezorger te geven, die altijd bij je zal zijn: de Geest van de waarheid. De wereld kan hem niet ontvangen, want ze ziet hem niet en kent hem niet. Jullie kennen hem wel, want hij woont in jullie en zal in jullie blijven. Ik laat jullie niet als wezen achter, ik kom bij jullie terug.

Tenslotte nog een troostende tekst voor alle mensen die lijden uit Romeinen 8 : 18:

Ik ben er van overtuigd dat het lijden van deze tijd in geen verhouding staat tot de luister die ons in de toekomst zal worden geopenbaard.

Behalve dat wij lijden, kunnen wij ook een voorschot ervaren op het Koninkrijk door de vruchten van de Heilige Geest. Een rivier vol van vrede zal over de tempeltrappen vloeien en er is genade voor ons allemaal.

We bezoeken een kerk, gewijd aan St. George, bij ons vaak St.Joris genoemd. Het was voor mij een ontdekking, want ik heb vele malen als St.Joris al dansend de draak bevochten, maar het nooit aan George gekoppeld. Nu kan ik eens uit gaan zoeken hoe het zit met St.George/Joris. In de kerk is een kaart van het oude Palestina in mozaiek in de vloer gelegd. De kaart beslaat het gebied van Nijl tot Jordaan en van Middellandse Zee tot ver in Jordanie en toont de verschillende heilige plaatsen. Het mozaiek is 1400 jaaroud en wordt de moeder van de mozaïeken genoemd. Op de Dode Zee staan schepen afgebeeld. Eerst dacht ik: zou er vroeger dan toch vis in de Dode Zee gezwommen hebben? Maar nee, er liggen op de boten twee hoopjes, een witte en een bruine die voor zout en teer staan. Beiden werden in de Dode Zee gewonnen.

We rijden vandaag zuidwaarts via de Koningsweg, die in Numeri 21 : 22 wordt genoemd. We passeren Chesbon, de hoofdstad van het land der Amorieten, dat door de Isrealieten op weg naar het beloofde land werd veroverd. Allemaal beschreven in Numeri 21. Chesbon staat op een natuurlijke verhoging, bovendien is er stad op stad gebouwd en dan wordt het steeds hoger. In Jesaja 15 : 1 – 4 wordt Chesbon ook genoemd.

We arriveren bij de berg Nebo. In deze streek heeft Mozes het Beloofde Land gezien en is hij door God begraven (Deuteronomium 34). In deze streek ook speelde het verhaal van de giftige slangen (Numeri 21 : 4 – 9) en heeft Mozes op de rots geslagen in plaats van in de Naam van God te spreken. De streek is vruchtbaar omdat er veel water is, o.a. uit de Mozesbron. Vroeger kon je van Eilat tot Syrie onafgebroken door bossen lopen. Dat is wel heel anders dan nu, Jordanie bestaat voor 80% uit woestijn. Vanaf de berg hadden we uitzicht op de overkant en de Dode Zee. Jammer genoeg was het niet erg helder, zodat foto's vaag bleven. We bezoeken onderweg nog een werkplaats annex winkel, waar veel gehandicapte mensen een baan vinden en prachtige mozaïeken maken.

Voort gaan we weer over de Koningsweg. We passeren de stad Bidon, gaan door de "Grand Canyon" van Jordanie, een zijscheur van de Rift, en zien daar een groot stuwmeer in de woestijn achter een dam van 16 meter hoog. Het is in al zijn woestenijs prachtig. We zoeken onderweg of we zigeuners en bedoeïnen zien. De Jordaniërs stammen af van Bedoeïnen. Bedoeïnen reizen tweemaal per jaar en hebben geiten en schapen. De zigeuners komen uit Europa, hebben geen vee, zij doen aan entertainment. Zij hebben geen nationaliteit, maar krijgen van de Jordaanse overheid een reisdocument.

Karak was de hoofdstad van de Moabieten. Hier staat een kruisvaarderskasteel dat destijds 3 maanden stand heeft gehouden tegen de belegering van Saladdin. Dit kon omdat er water was binnen de kasteelmuren. In 1176 hebben de kruisvaarders een enorme nederlaag geleden en daarna zijn ze nooit meer sterk geweest. De kruisvaarders waren niet alleen om religieuze redenen naar het Heilige Land gestuurd. Soldaten moeten vechten, anders gaan ze muiten. Bovendien is buit maken zeer aantrekkelijk in een oorlog. De kruisvaarders hebben ook veel achtergelaten in het midden-oosten aan gebouwen, universiteiten enz., meer dan welke overheersing ook. Voor we bij het hotel bij Petra aankomen, stappen we nog even uit bij de ruines van het kasteel van Sjawbak, wat 1300 meter boven de zeespiegel ligt.

De volgende dag, maandag alweer, is het Petra-dag. De stad Petra is in de derde eeuw voor Christus gesticht door de Nabateeërs, de opvolgers van de Edomieten. Zij waren woestijnnomaden met een eigen, sterk ontwikkelde cultuur, afkomstig uit Arabie. Zij spraken een Arabisch dialect, maar zijn later overgegaan op het Aramees, de meest gesproken taal uit hun tijd. De Nabateeërs dreven handel in specerijen, goud, ivoor, parfums, stoffen, ijzer, koper, zout en vooral wierook. Zij domineerden de Negev, hadden geheim gehouden karavaanroutes en vergaarden grote rijkdommen. Zij aanbaden de godin Allat en de god Dushara, die heel grote ogen en een grote neus had om alles te zien en te ruiken. De Nabateeërs weerstonden Alexander de Grote, maar werden in 106 verslagen door keizer Trajanus. Zij begonnen later met landbouw en blonken uit in het aanleggen van waterwerken, reservoirs en kanalen. Tijdens de Romeinse overheersing begonnen ze volbloed paarden te fokken voor de Romeinen. In de vierde eeuw verlieten de Nabateeërs Petra en pas in 1812 werd de goed verborgen stad herontdekt. Ook kon men nagaan hoe de karavaanroutes liepen. Petra staat op de lijst van het Unesco werelderfgoed.

Als we de nauwe kloof met prachtig gekleurde rotsen zijn doorgelopen, komt de schatkamer het eerst in zicht. Een in de rots uitgehouwen facade met daarachter een grote ruimte. Petra is een dodenstad, er werd niet zozeer gewoond. Je ziet dus overal graven, maar ook gebouwen en een theater waar bijeenkomsten werden gehouden. Om alles te zien, moet je hoog klimmen. Wij beperken ons tot de begane grond en kopen een fotoboek. Het is heet en beneden is er veel te zien. Ik duik ieder hol in dat bereikbaar is en fotografeer de prachtige kleuren van de zandsteen. In de fotoboeken wordt de rose kleur (te veel) aangezet, zodat de andere kleuren niet voldoende uitkomen.

We trekken weer verder en stoppen in de Wadi Rum, midden in de woestijn. Er zijn grillige rotsformaties, waarvan de vormen worden ingesleten door zandstormen. Door de woestijn loopt een spoorlijn en er is ook een oude Romeinse weg zichtbaar. Het is heerlijk weer en het is fantastisch even te proeven van de woestijn. Het verlangen om ooit eens mee te gaan met een karavaan steekt weer de kop op. Maar nee, we gaan weer in de bus, rijden wat rond in Akaba en passeren de grens met Israël via het Yitzhak Rabin crossing point. Nog een korte rit en we zijn in het hotel in Eilat.

De volgende morgen zijn we vrij en 's middags gaan we gezamenlijk naar het "Underwater Observatory Marine" park en genieten van de prachtige onderwaterwereld. We bezoeken later op de middag een bedrijf waar sieraden worden gemaakt en sluiten 's avonds de reis af. Vooraf gedenken we om 20.00 u. plechtig de 22.600 gesneuvelde soldaten. Tijdens begrafenissen wordt 1 Samuel 19 : 27 gelezen, wat begint met:

*Als een gevelde hinde, Israël, ligt jouw trots gesneuveld op de heuvels.
Ach, dat je helden moesten vallen!*

Tijdens de afsluiting spreken we onze waardering uit voor onze reisleader Willem Smouter en onze gids Jacob Nof. We onderstrepen het met een geschenk. Zij hebben in alle vriendschap de reis voor ons plezierig laten verlopen.

We verlaten Eilat, een stad die bestaat van kopermijnen, de zee, het toerisme en zout en algenindustrie. Thuis lees ik in de krant dat van algen brandstof voor motoren gaat worden ontwikkeld. Onderweg passeren we vijvers en horen dat hier ornithologen vogels van een ring voorzien. Veel trekvogels komen hier langs. We rijden in het Rift, waar ook het volk Israël is langsgelopen op hun weg van Egypte naar Israël. We komen

langs de kibboets Elifat, genoemd naar één van de vrienden van Job. We rijden langs uitgebreide dadelplantages, dorpjes, een roofdierencentrum, opgravingen, een melkfabriek en een dadelverpakfabriek. Er leven o.a. wolven en hyena's in de woestijn. We zien veel acaciabomen, welk hout ook voor de tabernakel is gebruikt. We passeren de Arendsberg, waarna de Negev-woestijn begint. Na een poosje worden we gestopt door een politieauto. Er is iets mis met de motor van de bus. We kunnen niet verder. Zodra duidelijk wordt dat er een andere bus uit Eilat moet komen en het oponthoud even zal duren, zwermen een aantal van ons uit over de dorre vlakten der woestijnen. Het heet pech, maar ik vond het een buitenkans en heb me geen moment verveeld. Als klap op de vuurpijl vond ik een stuk vuursteen, zo'n grote had ik nog nooit eerder gevonden.

Als een andere bus gearriveerd is, vertrekken we richting de Maktesh Ramon, een woestijngebergte waarin we een jeeptocht gaan maken. De bergen zien er hier en daar heel bijzonder uit. Het wordt vergeleken met een laag pannenkoeken, waarvan het midden iets is ingezakt. Hoe dat precies komt, is me ontgaan. Het gebergte is van zandsteen, waardoor de kleurschakeringen weer prachtig zijn. Het is een woest gebied, zelfs de jeeps hebben moeite om over een bepaald punt heen te komen. We bezoeken een karavanserai, een rustplaats op de routes van de Natabeeërs.

We trekken verder naar het noorden. Onderweg zie ik verschillende keren een bloeiende struik, midden in de woestijn. Ik denk aan het opstandingslied:

“De steppe zal bloeien.....en wij zullen opstaan en lachen en juichen en leven”.

We komen bij Aydat, waar we eerst een film zien en daarna naar boven rijden en klimmen om een burcht te bezoeken, De Nabateërs hebben in deze streek landbouw bedreven en waterwerken aangelegd. Zij bouwden op deze lokatie een onderkomen voor 2000 soldaten. Later hebben de Romeinen op de fundamenten een burcht gebouwd. Boeren en andere mensen konden hier een toevlucht vinden in tijden van gevaar. Er zijn ook ruïnes van een kerk binnen de burcht en de christenen moeten psalm 46 hebben gezongen, wat over God als vaste burcht gaat.

Over Be'er Sheva rijden we naar Tel Aviv, waar we aankomen op de dag voordat het 60-jarig bestaan van Israël wordt gevierd. 's Avonds is er vuurwerk en de volgende morgen zien we parachutisten in zee neerdalen. Het is gezellig druk op de boulevard. Vroeg in de middag vertrekken we richting vliegveld Ben Goerion en is de reis door Israël en Jordanië ten einde.